

Berényi Zsuzsa Ágnes (Budapest)

A soproni „Széchenyi” szabadkőműves páholy története (Részletek)

A szabadkőművesség a XIX. században Magyarországon csak az alkotmányos élet derengésekor kaphatott ismét életre tartósan az 1794-es betiltás után. Már az 1860-as évek elején próbálkoztak páholyalapítással. A szabadkőművesség szabályzata szerint valamelyik külföldi Nagypáholytól kellett bejelenteniük a szándékukat, vagy ahogyan ők mondták, „védelmet kértek” tőlük.

Az ország nyugati határán a viszonylagos közelség is okozhatta a sok német és osztrák jelentkezőn kívül azt, hogy a német páholy védelmét kérték. Sopronban, a fejlett polgárvárosban egybegyűlt érdeklődők ezért fordultak a Hamburgi Nagypáholyhoz, hogy „Zur Verbrüderung” (Testvérüléshez) címen páholyt alapíthassanak. Nem érdektelen az alapítók névsora és foglalkozása. Figyeljük meg, hogy még az egyértelműen magyar neveket is németül írták, a foglalkozásneveket szinte mind németül! Ezeknek a magyar fordítását közlöm.

1. Alt Leopold orvos, született 1823.
2. Bergmann Christian Franz orvos, született 1828.
3. Bock Július kereskedő, született 1836.
4. Dörfler Georg tűzhelykészítő és házbérlő, született 1840.
5. Eckel August magánzó, született 1833.
6. Fehér Samu professzor az evangélikus líceumban, született 1834.
7. Frandorffer Heinrich gyárigazgató, született 1827.
8. Kania Josef dr. jogász, ügyvéd, született 1833.
9. **Király Josef Paul** az evangélikus szeminárium igazgatója, született 1810.
10. Meyne Johannes Thomas gazdász és termelő, született 1840.
11. Poszvék Gusztáv professzor az evangélikus líceumban, született 1826.
12. Shindier Franz Paul a Kereskedelmi és Iparkamara titkára, az Oedenburger Nachrichten (Soproni Hírek) szerkesztője, született 1829.
13. Thirring Kari professzor az evangélikus líceumban, született 1834.
14. Töppler Kari kereskedő és a Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, született 1819.

Az alapítók tehát a gazdasági élet vezető személyiségei, vagyonos polgárok, valamint orvosok, ügyvédek, a nagyhírű evangélikus líceum tanárai, az evangélikus lelkészképzés irányítói. Az evangélikus egyház ismert német kapcsolatai láthatóan megnyilvánultak a szabadkőművességben is. A páholy legelső nyolcvanhárom tagjának csaknem mindegyike a Német Szabadkőműves Szövetséghez is hozzátartozott, a kiadatlan páholynévsor szerint. A szokásoknak megfelelően tiszteletbeli tagsággal is kiegészítették a rendes tagok sorát.

...

Az 1869-ben alakult új páholy a „Zur Verbrüderung” nevet kapta. A német elnevezés a tagság zöme német anyanyelvének megfelelt. A páholy tagjainak legnagyobb része Németországban: Hamburgban, Lipcsében, Drezdában, Danzigban, Ausztriában, legtöbben Bécsben, Grazban, Klagenfurtban lakott, de már induláskor is akadt köztük soproni, Pinkafőrről bejáró, horvátországi, még amerikai bejegyzett tag. Az évek során később a tagok közé több magyar város lakói kerültek. Szombathelyről, Nagykanizsáról, sőt a távolabbi Munkácsról, Kassáról, Losoncról is jöttek.

Ezzel együttjárt, ennek következményeképpen fokozatosan megjelent a páholy magyar neve; „Testvérülés”.

...

A szabadkőműves szokásoknak megfelelően demokratikus szavazással megválasztották a páholy tisztikarát. Az első főmester Thirring Károly lett, helyettese **Király József Pál**, második helyettese Erlebach Rudolt bécsi gyáros, első felügyelő Meyne János, második felügyelő Purt József Sándor kereskedő, kincstáros Töppler Károly, helyettese Flandorffer Henrik, szónok Poszvék Gusztáv, jegyzőkönyvvezető titkár Fehér Sámuel, levelező titkár Bock Gyula, első sáfár és szertartásmester Ritter Vilmos kereskedő, második sáfár és gazdasz Eckel August.

Az évente történő választások során a tisztségekre újabb személyeket jelöltek, így a vezető hivatalt, a főmesterséget Poszvék Gusztáv, majd Thirring Samu is betöltötte, dr. Leszner Rudolf orvos, az ismert radikálisan demokrata több, mint tíz éven át viselte a páholy bizalmából a főmesteri tisztséget.

A páholy – nevének megfelelően – elsőrendű feladatának a testvériség ápolását tartotta. Valóban családias légkör alakult ki a páholyban. Ezt a levéltárban fennmaradt kiadatlan páholyjelentések, titkári iratok, levelezések meggyőzően tükrözik. Együttéreztek egymással örömben és bajban. Üdvözléseket küldtek a házassági évfordulókra és részvételeket a halálesetek alkalmából. A páholytagság jeles évfordulóit ünnepi összejöveteleken ülték meg. Együtt örültek Leszner Rudolf bécsi díszdoktori avatásának és annak, amikor egyes páholytagokat más páholyok dísztagjukká választották. A közös elveken alapuló személyes barátság fűzte őket egymáshoz, igazi testvériségbe.

Zárt körben sok értékes és érdekes előadás hangzott el. Kezdve a szabadkőművességet ismertető, úgynevezett oktató előadásoktól a könyvismertetésekig és a csecsemők egészségvédelméig. Az előadásoknak rendszerint volt valamilyen kapcsolata az időszeri gondokkal és nem egyszer ösztönözte cselekvésre a hallgatóságot. Nem zárkóztak be a páholy falai közé. Elénk kapcsolatokat tartottak fenn a magyar és a külföldi, főként a német és osztrák páholyokkal. A Nagypáholy körleveleit behatóan megtárgyalták és fürge, újszerű ötleteikkel serkentették a hazai páholyéletet. Csaknem minden körlevélre volt valamiféle válaszuk, egyéni indítványuk. Az országos szabadkőművesi találkozók lelkes résztvevőiként ellátogattak Nagyváradra és határozott állást foglaltak a szabadkőművességet éppen általánosan foglalkoztató kérdésekben.

...

A páholy pezsgő élete, sokirányú tevékenysége, kezdeményezései nagy vonzást gyakoroltak a polgárság legkiválóbbjaira. A megkezdett sort folytatták az evangélikus líceum és szeminárium tanárai. Szinte valamennyien beléptek a páholyba, de más iskolákból is jöttek új tagok a tantestületekből. A vezető hivatalnokok, felelős tisztviselők a GYESEV (Győr-Sopron Ébenfurti Vasút) igazgatójától és vezetőitől, a postafőtanácsosig mindenféle beosztásban működő értékes emberek. Az értelmiség csoportjai: ügyvédek és orvosok mellett a polgárok, a kereskedők, iparosok is helyet kaptak a páholyban.

A páholyalakulás idején nagy volt Sopronban a szabadkőművesség iránt az ellenérzés. Ennek leküzdése céljából jelíges pályázatot írtak ki egy, a szabadkőművességet népszerűen ismertető mű megírására. A győztes Poszvék Gusztáv lett, a páholy szónoka. Tanulmányát tüstént

kinyomtatta a páholy. Az egyik páholytag, Romwaiter Alfréd nyomdatulajdonosban önfeláldozó kiadót találtak mindenféle szabadkőműves kiadvány részére, és több körlevelet, javaslatot jelentettek meg a szabadkőművesek számára belső használatra.

1869-ben, a páholy megalakulásakor azonnal megalapították több ezer kötettel az ország első népkönyvtárát. Látogatása díjtalan volt. Az éves páholybeszámolók rendszeresen közlik a könyvtár állományát és a kölcsönzések számát. Az érdeklődésre jellemző, hogy a kölcsönzések száma többszörösen meghaladta a könyvek számát évente. Az olvasásra vágyó kölcsönzők valósággal megostromolták az ingyenesen dolgozó könyvtárosokat: Coriáry Bélát és Gruber Aladárt, valamint a többi páholytagot a könyvekért. Induláskor a könyvek 57%-a német nyelvű volt, később a magyar nyelvű kiadványok jutottak túlsúlyra. A páholy népkönyvtárát ügyes taktikával Soproni Népkönyvtárrá alakították, hogy ne csak a szabadkőművesek használják, hanem bátran vegyék igénybe mások is. Évekkel utóbb, amikor Sopron városa közkönyvtárat akart indítani, az egész virágzó intézményt átadták ajándékba Sopron városának.

A Népgyermekkör megalapítása is az elsők közé tartozott az országban. Nagy gondot fordítottak ezeknek a – mai szóhasználattal élve – óvodáknak a működésére, és nem sajnálták a költségeket arra, hogy a legkitűnőbb két óvónőt alkalmazzák, akik nemcsak képzetek voltak, de járatosak a magyar és a német nyelvben. Legfontosabbnak az „otthonias légkört” ítélték és a szakszerűséget. A gondjaikra bízott gyerekek rendszeresen tanultak, és ezzel párhuzamosan kertészkedtek, háziiparral foglalkoztak.

Az egész magyar szabadkőművesség intézményeit megszervezték Sopronban is. Így a Rabsegélyző Egyletük, Anya- és Csecsemővédő Egylet helyi fiókja az Országos Egylet részlegeként működött. Ezek tudvalevőleg szabadkőműves kezdeményezéssel létesültek, és az ő irányításukkal, anyagi és erkölcsi támogatásukkal működtek. A soproni páholy ezt is a pedagógia oldaláról közelítette meg. Negyven rabot tanítottak írni-olvasni a Rabsegélyző Egylet keretében. A soproni szabadkőművesek városukban Szeretetházat létesítettek elagott, magatehetetlen emberek részére, és azt nagy áldozatkészséggel fenntartották, még dolgoztak is benne önzetlenül. A páholyban helyet foglaló nagyszámú tanár kezdeményezésére támogatta a páholy a „Széchenyi Társaságot”. Ez a társaság az ifjúsági mozgalmak segítésére jött létre. Ugyancsak a pedagógus-páholytagok érdeme, hogy az iskolai oktatást is korszerű irányba igyekezett terelni a páholy.

Ezek az emberbaráti és kulturális létesítmények és intézmények a díjnyertes pályaműnél is jobban, szavak nélkül meggyőzték a város szabadkőműves-ellenes lakosságát és egyre növekvő rokonszenvtől övezve folytathatták működésüket. Már nem volt szükség a helyi sajtó igénybevételére. Ezt megelőzően ugyanis jelentős összegekkel támogatták egyik-másik soproni lapot, hogy hozzon a szabadkőművességet védelmező cikkeket. Később már tetteik önmagukért beszéltek.

Az 1901-es év fordulópont a páholy életében. A titkári jelentés közli, hogy „az 1869-ben alakult „Zur Verbrüderung”, majd magyarosodva „Testvérülés” páholy nevét „Széchenyire változtatta”. Ezzel határozott lépést tett a nemzeti irány felé. Széchenyi neve kötelez: egy eredetileg német, később vegyes ajkú páholynál ez nem kicsiny haladás. A páholy szellemi munkája országos színvonalon állott.”

...